

**DVOJBE, STRAHOVI,
STREPNJE, ALI I NADE
GLEDE EUROPSKIH
INTEGRACIJA**

dr. Neven Šimac

UDDUDRUGA ZA DEMOKRATSKO DRUŠTVO

Europsku uniju čini 27 zemalja koje su odlučile postupno povezivati svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedničku su, tijekom razdoblja proširenja u trajanju od 50 godina, izgradile zonu stabilnosti, demokracije i održivog razvoja, zadržavajući pritom kulturalnu raznolikost, toleranciju i osobne slobode. Europska unija posvećena je dijeljenju svojih postignuća i svojih vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

Službena web stranica Europske unije:

<http://ec.europa.eu/>

Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj:

<http://www.delhrv.ec.europa.eu/?lang=hr>

UDDDRUGA ZA DEMOKRATSKO DRUŠTVO

tel/fax: 01 6310 039 ■ udd@zg.t-com.hr ■ <http://protivkorupcije.udd.hr> ■ www.udd.hr

**DVOJBE, STRAHOVI,
STREPNJE, ALI I NADE
GLEDE EUROPSKIH
INTEGRACIJA**

“Dvojbe, strahove, strepnje, ali i nade...” – sve to istaknuli su novinari hrvatskih lokalnih radiopostaja kao česte reakcije svoga slušateljstva kad je riječ o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji. To je bio i naziv radionice na seminaru “Izazovi europskih integracija”, u veljači 2007., što ga je, u okviru projekta „Premostiti informacijsku prazninu o europskim integracijama u Republici Hrvatskoj“, provela UDD–Udruga za demokratsko društvo. Četiri godine kasnije ista se pitanja provlače hrvatskim prostorom.

Te dvojbe i strahove, strepnje, nepoznanice, ali i nade, pa i iluzije tretirao je, s tri različita motrišta, **dr. Neven Šimac**, pravnik i politolog s bogatim iskustvom u pripremama za pristup četiriju zemalja kandidata, koje su sada već sedam godina članice EU. Najprije se bavio strahovima i nadama hrvatskih građana, kako su ih detektirali novinari, sudionici radionica, zatim pitanjima i sumnjama građana “stare Europe” (EU₁₅), da bi potom svoje izlaganje zaokružio argumentima u prilog EU, što ih je londonski *The Independent* podastro britanskim euroskepticima u proljeće 2007., pod naslovom “50 razloga zašto voljeti Europu”. Na koncu izlaganja Šimac je prikazao rezultate velike svjetske ankete, provedene u 52 države širom svijeta, s 57.000 ispitanika – o tome čiji je utjecaj u svijetu poželjan kako bi svijet bio bolji.

**HRVATSKI
STRAHOVI
I NADE**

1. GUSKE U MAGLI ili SINDROM 4B

Prva i najčešća strepnja i frustracija u mnogim zemljama kandidatima očitovala se u razočaranju: *Pa, tek smo došli do političke, državne punoljetnosti, a već nas gurate u neku novu zavisnost*. Tako se i u Hrvatskoj javlja strah da bi se ulaskom u EU mogla izgubiti tek stečena nezavisnost i suverenost. To je ono što se često naziva sindromom „četiri B“.

Ta je frustracija razumljiva i, a priori, kao pitanje vrlo opravdana. Ali, pitanje je da li je i utemeljena? Hrvati naime znaju da nije mudro srljati kao „guske u maglu“, kako je upozorio Stjepan Radić početkom prošloga stoljeća, nego valja dobro promisliti ima li nakon Budimpešte, Beča i Beograda smisla sada srljati u nekakav „četvrti B“: Bruxelles. Treba, međutim, bitno razlikovati ovaj “B”, tj. Bruxelles, Europsku uniju – kao i Strasbourg i Vijeće Europe – od Beograda, Budimpešte, Beča. Zašto? Zato što se ovdje radi o prvom u povijesti dobrovoljnom približavanju i ujedinjavanju europskih država, koje pritom ostaju neovisne države. Dakle, ovdje više nije riječ ni o nasilju jednoga Hitlera koji osvaja Europu, niti je to Napoleon koji isto tako silom nastoji potčiniti Europu, niti Cezar iz antičkih vremena. I napokon, iz te Europske unije može se izići, pa su u tom smislu predviđeni i načini slobodnog izlaska.

Dakle, u Europsku uniju najprije se stupa dobrovoljno, pod pretpostavkom da se s tom Europom dijeli iste vrednote, a svaka država koja u nju slobodno uđe, može je isto tako slobodno i napustiti. Ovdje je još veoma važno naglasiti da je pripadnost Europskoj uniji, zajednici od 500 milijuna žitelja,

danas vjerojatno jedina stvarna mogućnost utjecaja na kretanja u svijetu, koji biva sve više povezan i "umrežen". Ostati izvan toga europskog integriranja, kao što je to slučaj Norveške ili Švicarske, znači odreći se mogućnosti utjecanja i sudjelovanja u sudbini svijeta.

Osim toga, valja podsjetiti naše sugrađane da je Republika Hrvatska već prenijela dio svoga suvereniteta, konkretno sudskog vrhovništva, na *Europski sud prava čovjeka*, koji sankcionira države, pa tako i Hrvatsku, u situacijama kada i ako one ne štite onih tridesetak prava što ih jamči Konvencija Vijeća Europe o zaštiti ljudskih prava. Dodajmo tome i činjenicu da prenošenje toga sudskog suvereniteta nije i odricanje od suvereniteta, jer u Sudu sjedi i odlučuje i jedna ugledna hrvatska sutkinja.

Konačno, temeljem tzv. *Lisabonskog ugovora* EU iz 2009. godine, koji je posljednji u nizu od osam međudržavnih ugovora, koji su postupno gradili Europsku uniju, sada je prvi put izričito propisan i postupak izlaska iz EU, koji prije nije bio predviđen... Važno je naime razumjeti da se ulaskom u europske integracije, a navlastito u EU, prenose samo neki dijelovi suvereniteta, ali ih se nijedna zemlja članica ne odriče definitivno. Ti se preneseni dijelovi suverenih ovlasti država potom zajednički obavljaju u Bruxellesu, ili u Strasbourgu, ili u Luxembourg. To su tri grada u kojima stoluju osnovne ustanove EU. Ako Hrvatska, voljom svojih građana, pristupi u EU, svugdje će ondje sjedjeti i hrvatski predstavnici, koji će moći – nešto manje u Parlamentu, ali mnogo konkretnije u Vijeću ministara, te u Sudu pravde Europske unije – aktivno sudjelovati, mnogo toga predlagati, neke odluke čak i blokirati – ako joj "vitalno" ne budu odgovarale – kada se bude tražila jednoglasnost...

Članice EU zastupaju, naravno, vlastiti probitak i ugrađuju ga u zajedničke odluke EU, ali one moraju misliti i na zajedničke, europske interese, unutarnje i vanjske, pa napokon i na svjetske, koji sve više postaju i naši, europski i hrvatski. Dakle, prenosi se samo dio suverenih ovlasti države i taj se dio zajednički obnaša, i to preko hrvatskih zastupnika u Parlamentu i hrvatskih ministara u različitim sastavima Vijeća ministara, ovisno o čemu se odlučuje, te hrvatskog predstavnika, suca u Sudu pravde i, jednoga dana, u Europskoj središnjoj banci, ako i kada Hrvatska prihvati euro za svoj novac.

Valja podsjetiti da u odnosima EU i država članica postoje, *grosso modo*, tri vrste ovlasti. Neke od njih, najmanje brojne, u punoj su nadležnosti EU, dok kod drugih postoji zajednička, podijeljena nadležnost. Kod tih je odlučujuće tko je – države članice ili Unija – djelotvorniji u njihovu upravljanju, naravno, uvijek u korist građana. Treće pak, a to su najprije one najviše, tzv. regalne (vrhovničke) ovlasti, kao vanjska politika, vanjska i unutarnja sigurnost, ali i mnoge druge – kao gospodarska, porezna i socijalna politika – koje su još uvijek u gotovo isključivoj nadležnosti država članica. Zbog toga je pri donošenju bilo koje odluke na tim područjima, ili samo potpore, odnosno preporuka EU o tim područjima nacionalnoga suvereniteta, potrebna jednoglasnost svih država članica.

Naizgled paradoksalno, ali je točno da pristupom u EU suverenitet država članica zapravo jača. Kroz EU naime one mogu utjecati na bitna kretanja u svijetu, kao npr. na odluke Svjetske trgovinske organizacije, Međunarodnog monetarnog fonda, Organizacije zemalja izvoznica nafte, ili pak na nove gospodarske divove poput Kine i Indije...

Valja na koncu dodati i to da sve države članice, čak i one najmanje, predsjedaju u redovitim vremenskim razmacima Europskom unijom. A na državi koja predsjedava jest da djeluje kao nepristrani voditelj zajednice, koji ne samo da ima pravo predlaganja novih odluka ili politika EU, pa i konkretnih pomaka, već također omogućuje pronalaženje kompromisa i postizanje dogovora o pitanjima važnima za djelovanje EU. Eto primjera ravnopravnosti i paritetnih prava država članica.

2. GUBITAK IDENTITETA, POTIRANJE VREDNOTA . . .

Drugi strah dijela naših sugrađana jest da će Hrvati u Europi izgubiti svoj narodni i kulturni identitet.

Nedavno smo u Zagrebu – na jednom skupu posvećenom Ivanu Pavlu II – imali prigode čuti poljske diplomate i intelektualce koji su, znajući za ovu našu zebnju, rekli: *Pa, pitajte nas jesmo li štogod izgubili od našeg identiteta nakon ulaska u EU. Čut ćete naš jedinstveni odgovor: nismo!* A prije četiri godine, na jednoj tribini u Europskom domu u Zagrebu, mogli smo čuti dvojicu irskih diplomata, koji su nam rekli otprilike sljedeće: *otkad smo ušli u EU 1973. godine, naš je suverenitet ojačao, posebno u odnosu na Veliku Britaniju. A što se tiče našega kulturnog identiteta, prvi put smo stali na kontinentalnu i svjetsku scenu, pa je svijet mogao upoznati našu kulturu, glazbu, umjetnost, našu povijest, dok prije pristupa u EU o tome nisu znali ništa ili jedva što.*

Konačno, ne zaboravimo da je parola EU „Ujedinjeni u različitosti“, te da Unija poštuje raznolikosti država članica. Pristupom u EU, Republika Hrvatska ne će izgubiti svoja nacionalna obilježja, nego će dobiti još veću mogućnost promicanja svoga nacionalnog i kulturnog identiteta, kroz veću međudržavnu i drugu suradnju na različitim područjima. Osim toga, u EU se poštuju svi jezici. Napomenimo da su danas 23 jezika službeni jezici u EU, da od ukupno 34.000 funkcionara EU više od 2.500 čine stalni prevoditelji, k tomu još oko 900 povremenih.

Dakle, točno je da nije pametno ići kao guske u maglu. Valja dobro promisliti, dobro se informirati, razumjeti i vidjeti što su te europske integracije općenito i posebice, što je to EU. Ne smijemo pritom smetnuti s uma da je Hrvatska već u dvije od tih integracija: diplomatski forum, zvan Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi (OSSE), i *Vijeće Europe*, politička i pravna, međudržavna integracija koja štiti i brani upravo bogatstvo i originalnost nacionalnih i kulturnih identiteta. To smo potpuno zaboravili. Vijeće Europe nažalost je kod nas zanemaren oblik europskih integracija, iako se ono bavi upravo vrijednosnim i etičkim aspektima integracija.

Treće, što može legitimno zabrinjavati neke dio građana, jest možebitna ugroženost vjerskog identiteta. Čuje se naime često prigovor: zašto onaj “ustavni” ugovor EU, koji nije bio prihvaćen 2005. godine u Francuskoj i Nizozemskoj, pa tako ni posljednji, *Lisabonski ugovor*, ne spominje kršćanske korijene Europe?

Odgovor je u isti mah i složen i jednostavan. Ne smijemo zaboraviti da je europski kontinent uvijek bio viševjerski. Recimo, što je i logično, židovstvo je u Europi bilo prisutno prije kršćanstva, islam je tijekom sedam stoljeća bi-

vao na Iberskom poluotoku, a u zemljama Hrvata skoro pet stoljeća. Prema tome, ta viševjerska značajka Europe uvijek je postojala. Što je ipak odlučnije jest da je Lisabonski ugovor, kao i svi prethodni ugovori kojima se gradila EU, pravni, institucionalni i politički tekst. To nije ni povijesni ni vjerski dokument. Osim toga, taj je tekst prvi put institucionalizirao i organizirao dijalog i suradnju između religijskih zajednica i europskih institucija.

Europska komisija, a i Parlament te Vijeće ministara, sad imaju dužnost razgovarati s predstavnicima vjerskih zajednica kad god se pojavi neko pitanje što zadire u područje etike. S druge strane, treba reći da europske integracije poštuju tri osnovne slobode: vjersku slobodu i jednakost svih, bez obzira na vjeru, autonomiju religijskih zajednica i selektivnu pomoć država upravo vjerskim zajednicama. S treće pak strane valja podsjetiti da su mnogi začinjavci i *oci Europe* bili uvjereni i praktični vjernici – Schuman, Adenauer, De Gasperi... i da njima, baš takvima, nije na um padalo da u prve ugovore europskih integracija 1951. i 1957. unose bilo koje vjerske referencije, iako je ondašnja Europa duhovno bila mnogo jedinstvenija nego što je danas.

Zaključimo: Lisabonski govor jest pravni, institucionalni, politički dokument i kao takav mora biti uključiv, to jest ne smije isključivati one koji nisu kršćani, ili koji ne vjeruju. Nije dobro da se građani osjećaju isključenima iz jednoga temeljnog *društvenog ugovora* kao što je ovaj. Ono pak što u raspravi o toj temi nije bilo pošteno – u povijesnom smislu, ali ni intelektualno – jest nastojanje nekih krugova da se zabašuri ili zaniječe notorna povijesna činjenica kršćanskih korijena Europe. To je ideološki laicizam, koji potire opravdani laički karakter države. Ipak, u ovom pitanju mnogo je važnije to da u uvodu posljednjega, *Lisabonskog ugovora*, kao i u *Povelji temeljnih prava*

koja je njegov sastavni dio, stoje sve vrijednosti koje su podrijetlom kršćanske, humanističke i danas univerzalne, te se svatko može s njima poistovjetiti. Spomenimo još i to, da Povelja na prvo mjesto stavlja upravo dostojanstvo ljudske osobe kao temeljnu kršćansku, ali i humanističku vrijednost.

Zatim, čujemo često od naših sugrađana kako Europa relativizira vrijednosti, posebice života, na početku i na njegovu prirodnom svršetku, da zanemaruje obitelj, da tolerira droge, čak i eutanaziju.

Valja ovdje odmah naglasiti: ništa od spomenutoga ne spada u nadležnost EU. Baš ništa. Sve to države same uređuju vlastitim zakonima kako same žele. Stoga i kritiku treba uputiti njima. EU u to ne zadire. Jedino što ćete u europskim integracijama naći, a što je okvir, kako za razborite tako i nerazumne odluke nacionalnih država, jest načelo nediskriminacije. Ne smijete naime diskriminirati nikoga zbog njegove pripadnosti, njegova identiteta, njegovih sklonosti ili nasljeđa. Sve to ovisi o izboru svake pojedine države, na njoj je da sama uredi ta pitanja. A to znači da ste, *in ultima linea*, vi građani ti koji ćete odlučiti kako će se u vašem Saboru o tim pitanjima odlučivati.

Konačno, pogledajmo jedno vrlo zanimljivo mišljenje, što ga je u ožujku 2007. donio Ekonomski i socijalni odbor Europske unije. To je odbor koji ima pravo i dužnost davati mišljenje institucijama Europske unije kad one donose propise s različitim gospodarskih i društvenih područja. U svojoj studiji od 16 stranica, u kojoj se bavi pitanjima demografije, obitelji, zapošljavanja mladih i jednakošću spolova, taj Odbor – iako naglašava da ta pitanja nisu u nadležnosti EU – preporučuje čitav niz mjera u korist obitelji i demografskog razvoja. Europa, kao što dobro znamo, sve više stari i njezino pučanstvo već gotovo da opada. Prema tome, valja imati

na umu da ta pitanja nisu u nadležnosti EU, nego smo mi, hrvatski građani, sami gospodari toga kako će se o tim etičkim, vrijednosnim temama u RH odlučivati.

Recimo na kraju još i to da pristupom u EU građani imaju mogućnost, ne gubeći nimalo svoj osobni, zavičajni i nacionalni identitet, steći još jedan identitet, onaj građana Europske unije. Jer, kao što reče francuski filozof Marc Bloch, *u ljudskom srcu ima mjesta za osjećaj višestruke pripadnosti.*

3. RASPRODAJA HRVATSKE

Često se čuje da nas „Europa gura da rasprodamo Hrvatsku“, posebice da rasprodamo zemlju, nekretnine, otoke....

Trba znati da se Europska unija, kao ekonomska integracija, za razliku od prvih dviju, diplomatske OSSE i pravno-političke – Vijeća Europe, od svoga početka temelji na *četirima slobodama* kretanja: roba, kapitala, ljudi i usluga. Prema tome, pristupom toj zajednici te će slobode valjati poštivati u mjeri u kojoj ih već uređuju i jamče ugovori EU, jer one još nisu u jednakoj mjeri ostvarene. Tako je sloboda kretanja *roba* potpuna, *kapitala* i više nego potpuna, pa se valja pitati nije li došlo vrijeme da se ponovno djelomice regulira razuzdani špekulativni kapital, koji nas je doveo u sadašnju tešku financijsku, ekonomsku i socijalnu krizu. Sloboda kretanja *ljudi*, odnosno rada, nije još potpuna, posebice ne za nove zemlje članice, dok je sloboda kretanja *usluga* isto tako djelomična, na više područja.

Ukratko, sloboda trgovine u Europi postoji, ali države imaju mnoge mogućnosti zaštite. To je pokazala i njihova reakcija na krizu, kad su države

štitile svoju industriju i svoj monetarni sustav. Tako i Hrvatska može zaštititi od uništavanja ili nerazboritog privatiziranja svoja prirodna bogatstva – kojih smijemo biti samo savjesni čuvari i promicatelji – da bi ih prenosila idućim naraštajima. Npr., Europa vrlo snažno štiti nacionalne parkove i parkove prirode, ima čitav jedan program i mrežu posebne zaštite prirode (ptice, staništa...), zvan *Natura 2000*, gdje je moguće ograničiti gradnju, ali i rasprodaju. Europa, osim toga, podupire mjere zaštite „naročito osjetljivih morskih područja“ Međunarodne pomorske organizacije. Tako su mnoge europske države zaštitile velika područja svojih prirodnih bogatstava, pa tako EU potiče i Hrvatsku da izradi i usvoji svoj program *Natura 2000*, te zaštititi sva osjetljiva područja boravka i seobe ptica, staništa životinja i osjetljive flore i faune. Dakle, mogućnost zaštite lijepih, vrijednih dijelova Hrvatske jest izvediva, a na Hrvatskoj je da to učini. I konačno, ne zaboravimo, države članice u poreznoj su politici potpuno slobodne odrediti koliko će porezima opteretiti trgovinu nekretnina i do koje će mjere zaštititi prirodni i kulturni okoliš. Ponovimo i naglasimo: porezna politika još uvijek nije dio zajedničkih politika EU.

Osim toga, svi znamo tko prodaje nekretnine, kuće i zemljišta. To su hrvatski građani i pravne osobe, a oni su slobodni prodati ili ne prodati. I napokon, i država bi tu mogla pomoći, ne samo poreznom politikom nego i stvaranjem snažnih fondova za pravo prvokupa nekretnina koje su od značenja za budućnost zemlje, za održivi razvoj i za buduće naraštaje.

A mi se moramo već sada pitati nije li sadašnji trend prodaje, sa sve većim i većim cijenama, ugrozio sve vas i hoćemo li mi, odnosno naša djeca sutra, moći u Hrvatskoj graditi, ili kupiti kuće, kupiti zemljište. Ne griješe li naši suvremenici upravo tako što danas prodaju, odnosno prodaju pre-

skupo, pa time ugrožavaju svoje sugrađane koji će htjeti sutra ovdje kupiti, graditi i živjeti?

4. NESTAJANJE SIRA I VRHNJA, KULENA I PRŠUTA

Dalji prigovor što se čuje jest da će EU zabraniti lokalne, tradicionalne proizvode, kao što su sir i vrhnje, pršuti i kulen...

Bilo bi prevažno ne poskliznuti se na toj demagoškoj 'kori od banane'. U Europi postoji sloboda trgovine, ali postoji i dužnost zaštite potrošača. Europa je u tom pogledu upravo privilegirani kontinent, jer je EU proklamirala i uvela načelo opreza, koje je stubokom promijenilo staro načelo *actori incubit probatio* (na optužbi je da dokazuje). Na ovom području EU ima ovlast tražiti da onaj koji nudi na tržištu neki novi proizvod najprije dokaže da taj nije škodljiv za zdravlje potrošača ili korisnika.

Prema tome, nijedan sir ni bilo koji drugi tipični lokalni proizvod ne će biti zabranjen bude li higijenski, tj. zdravstveno priređen tako da ne ugrožava zdravlje ljudi. Naši sjeverni susjedi Mađari godinama nisu mogli izvoziti svoje mlijeko u EU, iako su zemlja članica, zato što je po EU-pravilima bilo u tom mlijeku previše bakterija. EU ja kazala Mađarima: *kad budete uveli više reda i higijene po vašim stajama, onda ćete moći izvoziti to mlijeko u ostalu EU*. Tko ima interesa da mlijeko bude čisto, dakle zdravije? Ponajprije hrvatski građani.

Prema tome, valja znati da ne postoji u EU nesklonost *domaćim proizvodima*. Konačno, dobri proizvodi i njihovo podrijetlo mogu se i posebno zaštititi, tzv. *brandovima*. Hrvatska ima izvrsnih proizvoda, od dalmatinskih vina i ulja do poljodjelskih proizvoda, spomenimo samo slavonski kulen i drniški pršut. Sve se to može zaštititi i promicati i na tome pristojno zarađivati. I prevažno je to na vrijeme učiniti.

Zatim, naši sugrađani kažu da dolazak velikih trgovina uništava one male, da time slabe ljudski kontakti, i slično. I tome se može doskočiti. Mnogi europski gradovi zabranili su da u centru bude veletržnica. Dopušteno ih je otvarati samo u predgrađima, upravo da bi se očuvao taj aspekt ljudskih kontakata i šansa za malu trgovinu. Međutim, sloboda trgovine ne znači i nezaštitu potrošača. Hrvatska ne mora pristati na pritiske da se svuda moraju otvarati veletržnice, i to strane. Mogu se *zonirati* naselja, što npr. Francuska redovito radi. Hrvatska je slobodna reći da ne želi veletržnice, recimo, na manje od 10 km od središta većih gradova...

Demagoški se vara hrvatske građane govoreći da će nestati *kolinja*. Ne, kolinje kao dio hrvatske tradicije i hrvatske gastronomske posebnosti ne će ulaskom u EU nestati. Konačno, čak i ono klanje stoke koje higijenski ili načinom ne odgovara pravilima EU, ne će biti zabranjeno, ali ne će moći izlaziti na tržište, nego će ostajati za vlastitu uporabu. Meso pak koje bude namijenjeno tržištu morat će dolaziti iz klaonica i objekata za preradu mesa, koji će raditi u skladu s propisima EU u pogledu higijene i „humanog“ tretiranja životinja.

Pečenje rakije još je jedan primjer koji se često navodi kao nešto što EU zabranjuje. Fizičkim osobama proizvodnja alkoholnog pića za osobne potrebe u EU nije zabranjena. No, pića namijenjena tržištu, već i po hrvatskim pro-

pisima, a i onima EU, kao i ostali proizvodi, moraju imati deklaraciju sa svim potrebnim podacima, radi osiguranja kakvoće proizvoda i zaštite potrošača.

5. PAD STANDARDA, RAST CIJENA, PRLJAVA INDUSTRIJA

Mnogi naši sugrađani misle da će pristup u EU izazvati pad standarda, rast cijena, smanjenje plaća... Možda hoće, u prvi mah, dijelom onih koji se ne prilagode na vrijeme. Jer, što će biti zabranjeno u EU? Bit će zabranjene subvencije točno određenim, pojedinačnim tvrtkama, ili tzv. usko sektorske subvencije, ali će zato uvijek biti moguće tzv. horizontalne subvencije.

Što je to *horizontalna subvencija*? Objasnimo to na ovom primjeru: Hrvatska ima velik broj prekrasnih otoka, od kojih je tek manji dio naseljen. Druge europske zemlje koje su u sličnoj situaciji odlučile su subvencionirati praktički sav prijevoz do otoka i s otoka, tako da cijena proizvoda i usluga na otocima bude približno jednaka onima na kontinentu. To se zove subvencija sa svrhom teritorijalnog kontinuiteta. Zašto Hrvatska ne bi slijedila taj primjer subvencija dopuštenih u EU? Ili pak subvencija cijelom gospodarstvu da zapošljava mlade, da tvrtke koje otvaraju radna mjesta prvih godina budu oslobođene socijalnih davanja.

Dakle, tzv. horizontalne subvencije, koje pomažu jednako svima, odnosno one koje u tržišnoj utakmici nikoga posebno ne povlašćuju, dopuštene su i u EU. Konačno, treba reći da su se onih 10 zemalja koje su ušle u EU prije

sedam godina sve razvijale relativno brže (naravno sve do sadašnje kriza), a od njihova ulaska profitirale su i stare zemlje članice. Inflacija je bila zauzdana u tim zemljama, te se polako gospodarstvo pridizalo, naravno nakon nestanka određenog broja subvencioniranih tvrtki, koje nisu bile u stanju osigurati svoju rentabilnost bez subvencija, u okviru slobodnog tržišta.

Sve nove zemlje članice bilježile su ubrzan razvoj gospodarstva, kvalitetnije organizirano tržište, što je pridonosilo i stabilizaciji cijena. Slobodan pristup tržištu EU znači i ukidanje carina i pristojba, što snižava cijenu proizvoda, a izvoznici osigurava veću konkurentnost. Takvo stanje omogućuje veće investicije te zaposlenost u konkurentnim, snažnim poduzećima i s njima povezanim područjima gospodarstva, što pridonosi boljoj kupovnoj moći građana.

Jedan od uvjeta za članstvo u EU jest sposobnost gospodarstva buduće članice da konkurentno sudjeluje na jedinstvenom tržištu EU. Mnogi hrvatski proizvodi već su se potvrdili na tom tržištu. Zato je važno što prije zaštititi njihovo ime, izvornost i proces proizvodnje. A preko tih proizvoda na tržištu EU može jačati hrvatski gospodarski identitet.

Nadalje, naši se sugrađani boje da bi ulaskom u EU mogla nahrupiti u Hrvatsku prljava industrija i zastarjeli proizvodni pogoni.

Ako takva postrojenja možda i pokušaju doći, ne će uspjeti ako to Hrvatska ne dopusti. A treba znati da EU ni na koji način ne štiti prljavu industriju, upravo obrnuto. I dužnost je hrvatske države štiti zdravlje i dobrobit svojih građana. EU itekako štiti okoliš, i to je jedna od najjačih politika EU (doduše tek unatrag 20 godina). Dakle i tu postoji sloboda, ali postoji i naša vlastita odgovornost, koju će EU samo olakšavati.

6. PA TKO ĆE MENE ILI ĆAK HRVATSKU ZA BILO ŠTO PITATI?!

Često čujemo beznadno pitanje: hoće li Hrvatska uopće moći na bilo što utjecati, ili će biti tek nekakav mali pijun na europskoj šahovskoj ploči? Izbor je i u tom pogledu vrlo jednostavan i sličan je našem stalnom izboru: ili ćemo biti pasivni državljani, profiteri od svega što drugi izbore, ili pak aktivni građani koji se zauzimaju za javni interes i za opće dobro; ili ćemo stalno nešto od te države očekivati, ili ćemo nastojati nešto toj zajednici, toj državi i sami dati... To je jedini put da budemo stvarno, a ne tek na riječima, državotvorni građani.

Treba znati je li *res publica* i naša stvar, koja traži od nas sudjelovanje u životu vlastite nacije, od udruga, sindikata i stranaka, do izbora i poštivanja zakona i institucija. Bit će loše, budemo li samo pasivni državljani, umjesto da budemo aktivni građani. Na posljednjim izborima za Europski parlament, 2009. godine, u čitavoj EU glasovalo je samo 43% upisanih glasača, a u 10 novih zemalja članica glasovalo je u prosjeku jedva 32% građana. E, pa onda će ih zastupati oni i onakvi kako je odlučila ta manjina, pošto većini nije ni stalo utjecati na javne odluke, dakle ni na vlastitu budućnost.

Postoji, naravno. sloboda građana i njihovo pravo da budu ili ne budu zauzeti u građanskim udrugama, u političkim strankama, u sindikatima, u neprofitnom sektoru općenito. To su sve *male škole demokracije*, u kojima se vrijedi angažirati. Kaže se: tko će Hrvatsku što pitati? Pa, valja znati da je jedan mali Luxembourg, s 400.000 duša, kadar zapriječiti i velike odluke EU. A razmjerno velika europska zemlja, Poljska, s 39 milijuna žitelja, blokirala

je dugo vremena energetske pregovore EU s Rusijom, jer Rusija nije željela uvoziti poljske poljodjelske proizvode.

Ali ne valja misliti samo na mogućnost kočenja i blokiranja. Treba misliti i na to da će Hrvatska, kad bude predsjedala Unijom – ako njezini građani odluče da ona pristupi u EU – moći predlagati konkretne mjere i politike, promicati štošta i na vrijednosnom planu, ne samo na materijalnom. Zašto Hrvatska ne bi mogla predlagati, npr. jednu bolju politiku zaštite šuma ili mora? A Jadran je veliko blago koje Hrvatska ima. Ili zaštitu voda? To je isto tako jedna rijetka hrvatska „niša“, odnosno usporedna i natjecateljska, gospodarska prednost.

7. EUROPA = HAAG

I konačno, često čujemo: Europa nas gura u Haag, odnosno pred haaški sud za zločine na području bivše SFRJ. Pa, zar ne znamo da Europa s Haagom, tj. s haaškim sudom za zemlje bivše SFRJ nema izravne veze. Nije ona osnovala taj sud. U Haagu postoje tri međunarodne sudske institucije: Jedna je UN-ov *Međunarodni sud pravde*, koji sudi za sporove između država i pred kojim je Hrvatska podigla tužbu protiv Srbije za genocid. Druga je stalni *Međunarodni kazneni sud*, koji sudi za teže povrede međunarodnog humanitarnog prava, kada države zakažu, a koji je praktički počeo funkcionirati tek 2009. godine. Treća je Međunarodni kazneni sud za bivšu SFRJ.

Obveza suradnje s potonjim sudom proizlazi iz članstva u UN-u. EU s tim sudom nema ništa izravna, ali ona, budući da su sve njezine zemlje ujedno

članice Ujedinjenih Nacija, a dvije i stalne članice Vijeća sigurnosti (Francuska i Velika Britanija), ne može ne poštivati načelo *Pacta sunt servanda* (ugovori se moraju poštivati). Osnivanje haaškog suda za zemlje bivše SFRJ jest odluka Vijeća sigurnosti UN iz 1993. Ne zaboravimo, ideju o osnivanju takva suda i suđenja za ratne zločine predložila je prva upravo Hrvatska, 1991., kada se ovdje ginulo, jer je to bila agresija na Hrvatsku, unutarnja i vanjska.

8. HRVATSKA MOŽE I BEZ EU

Proces globalizacije u svijetu je mnogostran. Neki njegovi aspekti, kao npr. veliko povećanje protoka informacija i znanja, olakšavanje razmjene dobara i usluga, a posebice širenje demokracije i ljudskih prava nakon pada Berlinskog zida, za svijet su nesumnjivo veliki pomaci naprijed. S druge strane, neki bitni aspekti ekonomske i navlastito financijske globalizacije – i tzv. *financijalizacije* gospodarstva, tj. prevlasti novca nad stvarnim gospodarstvom – imaju pretežno negativne posljedice po najveći dio zemalja. Pohara i krize, koje je proizveo neobuzdani špekulativni financijski kapital, od Azije potkraj 90-ih godina pa sve do Argentine i evo sad SAD, Europe i dobrog dijela svijeta, još uvijek traži odgovore na svjetskoj razini.

Da bi se lakše nosile s krizom poput ove, odnosno suočile s izazovima koje donosi proces ekonomske i financijske globalizacije, države se povezuju u različite saveze preko kojih jačaju svoju poziciju na svjetskoj pozornici. Najznačajnija takva udruga u Europi jest upravo Europska unija. Ona isto tako na određen način globalizira, ali, za razliku od svjetske, divlje i

neobuzdane, nadasve financijske globalizacije, to je uređena globalizacija, s pravilima i na korist većine

U nekadašnjim zemljama kandidatima za EU, u kojima sam radio, slušao sam ponekad pohvale Norveškoj, Islandu i posebice Švicarskoj zbog njihova nepristupanja u EU. Međutim, zaboravlja se da te zemlje, premda nisu članice EU, sudjeluju u tzv. *europskom gospodarskom prostoru*, što znači da su se gospodarski potpuno prilagodile EU kao uređenoj gospodarskoj zajednici jednakih sudionika. K tome, njihovo je zakonodavstvo u velikoj mjeri usklađeno s tzv. pravnom stečevinom EU, tj. s pravom Unije.

Hrvatska je već sada u velikoj mjeri okrenuta tržištu EU, a sredstvima iz fondova EU, sad još tzv. prepristupnim fondom (IPA, koji je čisti dar EU-građana Hrvatskoj, usput rečeno), a sutra tzv. strukturnim fondovima i kohezijskim fondom, može značajno poboljšati svoje institucije, reformirati svoje poljodjelstvo i ribarstvo, modernizirati i diverzificirati svoj turizam, oživjeti svoju zamrlu prerađivačku industriju, okrenuti se novim, "zelenim" zanimanjima, te tako osnažiti svoje ukupno gospodarstvo i povećati natjecateljsku sposobnost na europskom i globalnom tržištu.

B. NADE I PREDNOSTI

1. VIŠE REDA, VIŠE POSLA, VIŠE MOGUĆNOSTI

To je opravdana nada mnogih naših sugrađana, jer se pokazala točnom u svim zemljama novim članicama EU. Europa jest globalizacija, ali ona je to na svoj, poseban način – kao uređena globalizacija, na korist većine i uz dobrovoljno sudjelovanje svih u stvaranju zajedničkih pravila i obrazaca djelovanja. Onima koji se pripremaju da pristupe u tu integraciju EU nudi *mrkvu i šibu*. I valja se radovati ne samo *mrkvi*, tj. darovima pretpristupnih fondova, Hrvatska sada dobiva od EU oko 130 milijuna eura godišnje čistih darova njezinih poreznih obveznika, jer još ne sudjeluje svojim doprinosom u proračunu Unije. Pritom se valja pomiriti i sa *šibom*, jer ona tjera u red i na poštivanje prava one koji bi tako rado nastavili *po balkansku*, tj. po pravu jačega, nepoštenijega, bezobzirnijega.

Nedavna je prošlost pokazala da je upravo u bivšim komunističkim zemljama, koje su 2004. pristupile u EU, red i poštivanje prava pratio i znatno veći interes za ulaganjem u te zemlje, pa shodno tome i povećana zaposlenost i više mogućnosti domaćih gospodarskih inicijativa. Sve do sadašnje krize, nezaposlenost je u svim novim zemljama članicama EU opadala, a prosječna stopa nezaposlenosti u EU27 spustila se, neposredno pred krizu koncem 2008. ispod sedam posto.

Podsjetimo da je u razdoblju prije pristupanja Uniji moguće financirati razvojne projekte sredstvima iz pretpristupnih fondova EU, a da su nakon pristupanja u EU novim članicama na raspolaganju znatno veća sredstva iz

četiriju tzv. strukturnih fondova i iz Kohezijskog fonda EU, kojima je cilj ojačati gospodarsku izjednačenost i socijalnu koheziju unutar EU. Ta su sredstva u novim zemljama članicama bila veća 3 do 7 puta nego što su bila ona predpristupnih fondova.

Jer, ne valja smetnuti s uma da su ne samo države i gospodarstva u stanju stalnog natjecanja, nego su to i državne administracije, tj. javne uprave, koje se isto tako moraju reformirati i osuvremeniti, jer moraju postati službe javnom interesu i ljudima te čuvari prava građana.

Dakle, i europske subvencije i pomoć, ali i *šiba*. I upravo ta mogućnost, da se uz pomoć pretpristupnih fondova jedna zemlja pridigne i bolje organizira, jest ono što treba iskoristiti, a pri tome znati i htjeti odlučno sebe stavljati u red i poštivati pravne norme... Jer, balkanska ideja izbjegavanja pravila i zaobilaženja norme u EU ne može proći.

2. MANJE KORUPCIJE, PLJAČKE I NEPOTIZMA

Europa, u svoje dvije osnovne integracije – i u Vijeća Europe i u EU – djelatno suzbija korupciju i olakšava državama članicama tu borbu. Ona to već čini, ne samo tako što međunarodnim ugovorima, konvencijama protiv korupcije, sankcionira koruptivna ponašanja, nego EU još ima jedan poseban ured, nešto poput hrvatskog USKOK-a, a zove se OLAF, za borbu protiv koruptivnih i prijevratnih raspolaganja EU-novcem. Europski porezni obveznici imaju pravo da se njihova sredstva ne iskorišćuju na nedopuštene svrhe i na nepošten način.

Poštivanje pravila općenito, a posebice pravila lojalnog natjecanja, snažno je sredstvo u onemogućivanju pljačke javnih dobara i javnih poduzeća koja pružaju javne usluge, ali i nepotizma, s kojima su se suočile sve bivše tranzicijske države – iako ne svugdje na jednak način.

3. VEĆA MOBILNOST RADA I ZAPOSLENOSTI

Naši sugrađani imaju pravo kad očekuju da će EU omogućiti veću mobilnost radne snage. To je točno, ali sloboda kretanja radnika nastupat će postupno. I valja znati da je, od one četiri slobode na kojima počiva EU – kapitala, roba, ljudi i usluga – sloboda kretanja roba i kapitala potpuna, dok sloboda kretanja ljudi i usluga to još nije. Sloboda kretanja i zapošljavanje ljudi iz novih država članica trebala bi nastupiti tek pri završetku sadašnjega sedmogodišnjeg financijskog razdoblja EU, tj. oko 2013. Što se usluga tiče, tek je prije pet godina usvojena okvirna direktiva EU o uslugama, oko koje su se lomila mnoga koplja, jer nije nimalo svejedno – a ni neutralno glede jednakosti konkurencije, hoće li npr. obrtnici iz siromašnijih država članica nuditi svoje usluge u bogatijim državama EU po socijalnim i poreznim pravilima svoje zemlje, ili po zakonima drugih zemalja članica, u kojima obavljaju te usluge. Tako je u Francuskoj i nastala priča, a s njome i strah, od “poljskog vodoinstalatera”, koji bi svojom *dumping*-cijenom, zbog nižih socijalnih davanja i plaća u Poljskoj, trebao odnijeti sve poslove francuskim kolegama.

4. VEĆE I ŠIRE MOGUĆNOSTI STUDIRANJA

Već dulji niz godina postoje brojni programi razmjene i studiranja u zemljama EU. Osim toga, od početka ovoga desetljeća EU je jasno formulirala svoju ambiciju razvijanja znanja i prednjačenja u inovacijama. Postati *učee društvo* te i na svjetskom planu imati prvenstvo u znanju kao najvrjednijem čimbeniku napretka, to EU ističe od tzv. Lisabonskog *summita* i programa koji je tada formuliran. Tome bi cilju trebao pridonijeti i tzv. *bolonjski proces* ujednačavajućim načinom studiranja u Europi. Njemu već poodavna pridonose i veliki programi tipa *Erasmus*, moguća je razmjena studenata, stipendiranja, odlaska, učenja ne samo jezika nego i čitavih studija, u inozemstvu.

Europska je komisija u tom smislu, još prije pet godina ukazivala na potrebu učenja bar dvaju velikih europskih jezika, uz vlastiti jezik. Komisija je osim toga ukazivala na dvostruku štetu od učenja samo engleskog jezika, ili pak studiranja na engleskom u neanglofonom zemlji: ne samo da se tako zanemaruje vlastiti jezik, nego se isto tako mogućnost studiranja u inozemstvu ograničava na isključivo anglofone zemlje i sveučilišta. A što se tiče studiranja isključivo na engleskom, čime se u Hrvatskoj nerazumno diče neki fakulteti, ono ne može voditi nikamo nego u anglosaksonske zemlje. Osim toga, ono olakšava tzv. *brain drain*, pljačku mozgova siromašnijih zemalja.

A pitanje, koje danas postaje svjetsko, nije samo ekonomsko, nego je i etičko: je li pravedno i dopustivo da bogate useljeničke, poglavito anglosaksonske zemlje dobivaju besplatno obrazovane stručnjake, i to ponajbolje, iz siromašnih zemalja, koje ove, siromašnije zemlje teškom mukom školuju? I nije li vrijeme da se kroz međunarodne forume ustanovi dužnost naknade ze-

mljama podrijetla barem za troškove školovanja njihovih iseljenika? Jer, ako smo već shvatili i prihvatili da trgovina treba biti ne samo slobodna, nego i pravedna, zašto je teško shvatiti da i migracije trebaju biti pravedne, kad su već i previše slobodne?

5. EUROPA = DEUS EX MACHINA

I konačno, mišljenje, odnosno nada, da je EU nekakav *duh iz boce* koji će sve riješiti, jest čista zabluda. Jer, europske integracije ne samo da se bave tek dijelom područja koje su u nadležnosti javnih vlasti zemalja članica, nego one ne će rješavati ništa što zemlje kandidati moraju obavljati same, bilo u okvirima vlastitih, *regalnih* i drugih javnih ovlasti, bilo na području prilagodbe sa svrhom pristupa u europske integracije.

Iluziju da će Europa biti nekakav *deus ex machina* treba odbaciti. Europa će uvijek biti samo ono što sve njezine države članice budu zajedno htjele da ona bude. A Europa se, zbog toga načela, bavi samo manjim dijelom javnog života i djelatnosti zemalja članica, i to samo tamo gdje ona po prirodi stvari, kao cjelina, može biti uspješnija od pojedinačnih država članica.

Jer, uzmemo li u obzir sve javne aktivnosti – od zdravstva i školstva do diplomacije i obrane – vidimo da Europa zauzima i bavi se samo jednim dijelom svega toga. Na svim ostalim područjima (a o tome ćemo poslije govoriti) države itekako i dalje samostalno djeluju i sobom upravljaju. I, što je prevažno znati, jest da je demokraciju moguće na potpun način prakticirati jedino u vlastitoj državi. Nacionalna država je ono osnovno *mjesto* gdje građani mogu utjecati na javni život i odlučivati i gdje će uvijek morati odlučivati.

EUROPSKA PITANJA I DVOJBE

1. POLOŽAJ EUROPE U SVIJETU: UTJECATI ILI OVISITI?

Pitanje koje sebi postavljaju brojni građani tzv. "stare Europe" jest hoće li Europa u svijetu samo *outsiderski* promatrati i podnositi tuđu politiku, recimo Sjedinjenih Država, ili Rusije, ili Kine, ili će i ona nastojati utjecati na događaje i razvoj svijeta. I zaista, to je velika dilema. Kao što sam već rekao, Europska unija je najveće tržište na svijetu, s već 500 milijuna stanovnika. I premda je ekonomski div, Europa je u političkom smislu još uvijek patuljak. Ali nije potpuno odsutna iz svjetskih događanja, ona je danas npr. najveći darivatelj siromašnima i nerazvijenima u svijetu. Neposredno prije sadašnje krize EU je odvajala najveći postotak, konkretno više od 0,4%, svoga društvenog bruto proizvoda za razvoj nerazvijenih, i to na altruistički, plemenit način. Osim toga, EU se danas još uvijek bori u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji da logika profita ne bi prevladala baš posvuda, posebno ne u nekim javnim službama i uslugama koje jamče solidarnost i jednakost, kao što su zdravstvo i školstvo. I zato je pitanje, nije li i te kako potrebno da takva Europa sjedi za "stolom velikih", pa se tamo bori za univerzalne vrijednosti i načela jednakosti.

Za tim "stolom" imate danas jednu Kinu od 1,3 milijarde stanovnika, Indiju s 1,1 milijardom ljudi, pa SAD s 300 milijuna, tu su već veliki Brazil i Japan, a Europe gotovo da nema. Stvari su se donekle promijenile s nadolaskom krize, pa je upravo EU bila ta koja je pokrenula najprije inicijativu dogovaranja sedam najrazvijenijih država svijeta, G7, da bi joj zatim priključila još i Rusiju (G8). S pojavom krize 2008. godine – i opet zahvaljujući Europi ali i SAD – nastaje G20, neformalni forum svjetskog upravljanja koji okuplja dvadeset država. Dakle, osnovno je pitanje žele li Europljani da njihove integracije, na-

vlastito EU, steknu, pored nedvojbene gospodarske značajke, još i jasnu političku dimenziju – to jest diplomatsku i vojnu – i da odlučno zasjednu za “stol velikih”, te sudjeluju u odlučivanju o svim pitanjima, od klimatskih promjena i energetike, pa do međunarodne sigurnosti i migracija itd. Tijekom posljednjih dviju godina o tome smo mogli sumnjati, osobito kad se sjetimo velikih sastanaka pod okriljem UN-a o klimatskim promjenama, u Kopenhagenu 2009. i u Cancūnu 2010. Ali smo se mogli i nadati, kad smo vidjeli da EU dolazi prilično jedinstvena na skupove G20, od Pittsburga i Londona do Seula.

2. TREBA LI EUROPA ODREDITI SVOJE GRANICE?

Ta se dilema tiče samo europske ekonomske integracije, tj. Europske unije, jer Vijeće Europe postavilo je vrlo široko svoje fizičke granice, i ne proteže se samo do Vladivostoka nego i na Tursku, te duboko u Kavkaz. Europska unija je ta koja je dosad rekla samo to da njoj mogu pristupiti “sve europske države” koje zadovoljavaju određene političke, točnije demokratske, te posebice ekonomske kriterije. EU nije bila preciznija glede svojih mogućih granica ni onda kad se, nakon pada Berlinskoga zida, otvorila prema tzv. tranzicijskim državama. Ona je kroz tzv. Kopenhaške kriterije (1993.) samo bolje precizirala političke i ekonomske kriterije pristupa i dodala im zaštitu prava manjina, ali nije rekla gdje su po njoj granice Europe, odnosno dokle, fizički, kani otvoriti svoja vrata.

Ovdje valja podsjetiti da su europske integracije nastale ustvari iz dva osnovnih razloga: prvi i najvažniji bio je onemogućiti ponovni rat između

velikih europskih država, Njemačke i Francuske, a drugi ne dopustiti gaženja osnovnih vrednota čovječanstva, kakva su se zbilja pod udarima triju totalitarizama, posebice u II. svjetskom ratu. Europa se dakle pridizala i gradila na kriterijima vrednota, na ovima su nastajala načela, a načela su bila podlogom prava i pravnih norma. Europa je dakle prvenstveno zajednica vrednota i prvenstva prava nad silom kao i promicanja pravne države i demokratskog poretka.

Nevoljkost da se suglasno odredi dokle seže EU ukazuje ponovno na to da Europa nije nastajala samo na konkretnim, malim koracima, kako su to govorili njezini začinjavci Robert Schuman i Jean Monnet, nego i na to da je na neki način zastala na tom relativno uskom, pretežito ekonomskom putu, jer ga je u najvećoj mjeri već i prešla, to jest ostvarila.

Tu dilemu međutim ne će biti moguće izbjeći, i to ne samo zato što Turska kuca na europska vrata već gotovo pola stoljeća (1963.), nego i stoga što je apsurdno ne htjeti razmotriti kandidaturu jedne nesumnjivo europske Ukrajine, ali i zato što valja očekivati da će europsko drugo "plućno krilo", a to su zemlje pravoslavne duhovne i kulturne tradicije (možda ne sve) htjeti ući u europsku zajednicu država i naroda koja za sada okuplja najvećim dijelom zemlje protestantskog i katoličkog naslijeđa. Današnja EU ne može više biti istovjetna onoj europske Šestorice, koja je 1951. i 1957. osnovala prve europske ekonomske organizacije, pa ni kasnije europske Petnaestorice. Pitanje granica EU ostaje dakle otvoreno, ali važno je naglasiti da ono umanjuje šanse za određivanjem jasnijeg europskog identiteta.

3. JE LI EUROPA DOVOLJNO DEMOKRATSKA?

Mnogi europski građani sumnjaju je li Europa dovoljno demokratska. Točno, druga europska integracija po redu nastanka, tj. EU, nije dovoljno demokratska. Ali je isto tako točno da je ona to više danas negoli jučer. *Europski parlament* postoji, još od 1979. bira se općim pravom glasa u svim zemljama članicama, ali on dugo vremena nije bio najvažnija institucija EU. Najvažniji organ, sve do *Lisabonskog ugovora* (2009), bilo je *Vijeće ministara*. Što nam to govori? Da su države ipak i te kako zadržavale "uzde" u svojim rukama, te da EU ipak nije nekakva pretjerana integracija. Dosta je da jedan ministar, u slučajevima kad je potrebna jednoglasnost, kaže "ne", pa da sve skupa zastane.

Praktički, sve zakone, tj. pravne norme EU (uredbe, smjernice...), donosilo je ili samo *Vijeća ministara*, ili *Vijeće* i *Parlament*. Vijeće ministara imalo je praktički odlučujuću riječ. Tek od ovoga posljednjeg ugovora, Lisabonskog, *Parlament* je izjednačen s *Vijećem ministara* u donošenju pravnih norma. Osim toga, od toga ugovora na snazi su i druge promjene koje jačaju demokratsko značenje EU. S jedne strane, za odluke koje se u *Vijeću ministara* donose većinom glasova, potrebna je sada dvostruka većina, i država članica (55%) i stanovništva (65%). S druge strane, nacionalni parlamenti imaju pravo nadzora nad prijedlozima za Europski parlament. S treće strane, uvedeno je pravo na referendum građanskom inicijativom, od milijun potpisnika. I, na koncu, *Europski parlament* imenuje predsjednika *Europske komisije* iz redova parlamentarne većine.

Ukratko, EU je, kroz svaki novi ugovor stalno dobivala na demokratskoj, ali važno je znati i naglasiti: države su te koje su ipak zadržale osnovni

nadzor nad EU. Tako da dijelovi suverenosti koje su države prenijele, točnije samo delegirale na institucije EU – da ih tamo obavljaju zajednički – još uvijek ostaju pod kontrolom država, tj. njihovih izvršnih vlasti i ministara, ali i zastupnika.

Toliko o tome, zakonotvornom aspektu demokratičnosti EU. Dodamo li tome činjenicu da treća institucija Unije, tzv. *Europska komisija*, o kojoj često čujemo, to jest onaj veliki birokratski aparat od oko 35 tisuća ljudi, ima monopol predlaganja europskih zakona na područjima gospodarske naravi, onda vidimo da postoji određeni “demokratski deficit” u EU, ali da se on smanjuje.

Ali, ne zaboravimo da je Komisija još i “čuvarica Ugovora EU”, tj. *javni tužitelj* pred četvrtom institucijom, a to je *Sud pravde europskih zajednica* ili EU. *Komisija* ima dakle veliku moć. U njoj će sutra sjediti i hrvatski službenici i dužnosnici, kao što će hrvatski ministri sudjelovati u radu *Vijeća ministara*. U *Europskom parlamentu* zasjedat će hrvatski zastupnici, a u Sudu pravde će odlučivati hrvatski sudac ili sutkinja. Prema tome, i to je ono što bitno karakterizira EU: dijelovi suvereniteta preneseni na institucije EU ne napuštaju se, nego se zajednički obavljaju na razini EU, odlučujući zajednički i za sebe kao i za sve druge zemlje članice.

4. DA LI EUROPA, KAO ZAJEDNICA DRŽAVA, IGNORIRA REGIJE?

Točno je da su europske integracije nastajale kao zajednice država, ali Europa ne zanemaruje lokalne samouprave. Tako je *Vijeće Europe* donijelo niz važnih, okvirnih ugovora i smjernica o pravima i dužnostima lokalnih zajednica, te o lokalnim jezicima, koji, upravo obratno od onoga što se u nas katkad čuje, ni u kojem smislu ne potiču na rastakanje država. Pravila VE jasno naglašavaju da prava lokalnih zajednica, dakle i regija, kao i doseg njihove prekogranične suradnje, moraju strogo poštivati ustave vlastitih zemalja članica.

Što se EU tiče, ona pod pritiskom regija, koje još od 80-ih godina prošlog stoljeća sve brojnije otvaraju svoja predstavništva u Bruxellesu, od početka 90-ih godina počinje ozbiljno voditi računa o pravima regija, da i one "kažu svoju", kad god su u pitanju ovlasti koje su od interesa za njih.

Tako se *Maastrichtskim ugovorom* EU, od 1992., osniva konzultativni *Odbor regija* koji se obvezno konzultira o svim nacrtima odluka na desetak područja od interesa za regije (lokalni razvoj, transport, obrazovanje, zdravstvo...) i proglašava se novo načelo podjele nadležnosti između EU i država članica. To je načelo *subsidiarnosti*, ili "pravedne autonomije", po kojemu se Unija smije baviti samo onim poslovima i u onoj mjeri u kojima i u kojoj ona, Unija, može biti djelotvornija od država članica. Osim toga, uvodi se i obveza *Europske komisije* da svake godine izvješćuje *Vijeće ministara* i *Parlament* o tome kako se poštuje to temeljno načelo podjele nadležnosti u okvirima EU.

Recimo još i to da se poštivanje prava regija i te kako iskazuje ne samo u ambiciji EU za postizanjem što bolje "ekonomske i socijalne kohezije" svih

dijelova, što će reći i regija u zemljama članicama, nego i vrlo konkretno, kroz izdašni *Kohezijski fond* i tzv. *Strukturne fondove*, među kojima navlastito *Europski fond za regionalni razvoj*.

5. ŠTITI LI EUROPA GRAĐANE?

Riječ je ovdje o razmjerno novijem “strahu” europskih građana, koji je uzeo maha posebno od pojave međunarodnog, sve organiziranijeg terorizma i od jačanja kriminalnih skupina “bez granica”. Međutim, iako zaštita građana mora ostati u prvenstvenoj nadležnosti država, ipak postaje potrebno usklađivati tu politiku na europskoj razini. I na tom području je Maastrichtski ugovor iz 1991. bio prekretna: ne samo da je ustanovio europsku *Uniju* – od pređašnjih triju europskih zajednica (za ugljen i čelik, za atomsku energiju i ekonomsku zajednicu – “zajedničko tržište”), nego je krenuo i dva koraka dalje te postavio dva nova “*stupa*” politike EU: unutarnju politiku i pravdu s jedne strane, te zajedničku vanjsku politiku i sigurnost s druge.

U okviru *unutarnje politike i pravde* rodila se ideja ne samo zaštite vanjskih granica – i napuštanja kontrole na unutarnjim granicama između država članica – tzv. *Schengenski sporazum*, nego i suradnja policija, koja se zove *Europol*, kao i jedinstveni europski nalog za uhićenje, koji značajno ubrzava nekoć sporu i birokratsku suradnju pravosuđa u Europi. Ovamo, na koncu, pripada i aktivnost OLAF-a – istražno-tužiteljskog ureda za suzbijanje prijevare s proračunskim sredstvima EU.

Treći “stup”, onaj *zajedničke vanjske politike i obrane* isto tako stremi zaštititi, onaj vanjskoj, te predstavlja, zasad još slabašan, začetak europske vojske i diplomatije. Lisabonski ugovor učinio je i tu korak naprijed, pa je, uz visokog predstavnika za vanjske odnose, odlučeno još da se osnuje europska diplomatska služba.

6. POGODUJE LI EUROPA NESTANKU JAVNIH SLUŽBA I USLUGA?

Unatoč štetama koje je svima nanijela neoliberalna ideologija i kriza koju je ona proizvela, danas je u Europi još uvijek široko prisutna bojazan da će logika profita, profita posvuda, učiniti da oslabe ili nestanu javne službe, posebno na područjima jednakosti šansa na ulasku u život i jednakosti pred bolešću, a to su škola i zdravstvo, gdje se konkretno ostvaruje kohezija i solidarnost građana.

Treba odmah odlučno odgovoriti da se Europa u tom pogledu čvrsto opire neoliberalnim pritiscima liberalizacije i deregulacije u *Svjetskoj trgovinskoj organizaciji*, koji idu za tim da se i ta područja javnih usluga maksimalno privatiziraju, tj. da na ta područja “uleti” profit, goli materijalni interesi i špekulativni kapital. Europa promiče – i to je važno naglasiti, jer je to na ponos građana Europe – tzv. *tržišnu socijalnu ekonomiju*. I baš zbog toga, kad na Europu gledaju izvana, onda je ona mnogima ljepša negoli se to čini onima koji u njoj žive. Mnogi naime u svijetu drže da u Europi postoji i funkcionira izvrsni socijalni model, iako socijala u najvećoj mjeri nije u nadležnosti EU,

ali se, zahvaljujući europskim vrijednostima, načelima i pravu, razvila kroz desetljeća – iako na različite načine u pojedinim državama članicama.

Dodajmo na koncu ove teme da europska energetska politika, o kojoj će kasnije biti još riječi, isto tako pokazuje da države, napose dvije najveće, Njemačka i Francuska ne kane potpuno privatizirati te službe i usluge, koje su od vitalnog značenja i za gospodarstvo i za građane, a posebno ne kane dopustiti da na ta područja stave šapu strani državni fondovi (*sovereign funds*).

7. HOĆE LI EUROPA PRESTATI PROIZVODITI?

U razvijenim zemljama “stare Europe” sve se više očituje nezadovoljstvo zbog činjenice da Europa gubi mnoge proizvodne i uslužne kapacitete, tj. konkretna radna mjesta, pošto tvornice i uslužne tvrtke odlaze u Kinu, Indiju, Vijetnam... To je velik problem jer kapital, pa tako i onaj europskih poduzetnika i financijera, traži najveći profit i odlazi u zemlje jeftinije radne snage i većih profitnih marža. No, to je rizik koji ne nastaje samo zbog načela slobodnog ulaganja i trgovine, nego i zato što su se velike, kao i brojne ostale azijske zemlje otvorile. Da bi odgovorila barem donekle toj stvarnoj opasnosti, EU je još 2006. osnovala jedan “kompenzacijski” fond, s pola milijarde eura, kako bi parirala “delokalizacijama”, tj. seobi tvornica iz bogatijih zemalja Europe – ne u siromašnije dijelove Europe, u prvi mah, što je bilo korisno za Europu u cjelini, nego u svijet, pretežno azijski. Taj kompenzacijski fond namijenjen je u najvećoj mjeri službama zapošljavanja, kao i građanima koji gube posao, njihovu doškolovanju i prilagodbi drugim zanimanjima.

8. JE LI EUROPA PROTIV POLJODJELACA, STOČARA I RIBARA?

Začuđujuće je da se i takvo pitanje javlja u "staroj Europi", jer ako je igdje EU iskazala svoju solidarnost s pojedinim dijelovima stanovništva, onda je to upravo na području poljoprivrede i ribarstva. Šteta, ali još uvijek nije dovoljno poznato, čak i u "staroj Europi", da preko 45% proračuna EU ide u poljoprivredu i ribarstvo, a da se još oko 35% proračuna troši na druge oblike solidarnosti unutar EU, posebno na projekte nerazvijenih područja.

Dakle, svake se godine za unutarnju solidarnost izdvaja oko 80%, odnosno četiri petine proračuna EU, a to je oko 110 milijarda eura... i to prema svim zemljama članicama, a naravno, najviše prema najsiromašnijima. To su oni najizdašniji fondovi od kojih i Hrvatska može profitirati bude li htjela ući u EU. Treba ipak ovdje kazati da je sedmogodišnji financijski plan EU (2007-2013.) predviđao da se do 2013. godine udio "zajedničke poljoprivredne politike" (ZPP) smanji od 45 na 33 posto, što je još uvijek vrlo visok udio.

Tako je EU na području poljoprivrede i ribarstva, gdje je tradicionalno subvencionirala količine, unatrag posljednjih sedam godina promijenila svoju politiku, pa je prešla na subvencioniranje kvalitete: seljačkih domaćinstava, zdrave hrane te zaštite okoliša i ruralnog razvoja, gdje odlično mjesto zauzima seoski turizam. Što se ribarstva tiče, EU nastoji spriječiti pretjerani izlov, pa je na tom području donijela niz mjera ograničavanja ribarske flote i izlova, ali i sprječavanja gusarskog ribolova i uništavanja ribljeg fonda i posebice pojedinih vrsta ribe.

9. BAVI LI SE EUROPA SVIM I SVAČIM? I TREBA LI JOJ ZAJEDNIČKA POREZNA I SOCIJALNA POLITIKA?

I ovdje valja razbiti jednu krivu predodžbu: da nacionalne institucije više ne će imati nikakve važnosti, jer da će se sve odlučivati na razini EU. Zato valja odmah reći čime se Europa ne bavi, na kojim važnim i širokim područjima djelatnosti država EU nema nadležnosti. Europa se ne bavi općom gospodarskom politikom država, a ni orijentacijom te politike, Ipak, zbog i nakon ove krize osjeća se živa potreba usklađivanja gospodarskih politika, barem kroz međusobno informiranje država o proračunskoj politici u fazi priprema godišnjih proračuna. Europa se ne bavi ni politikom zapošljavanja, premda su se, opet zbog krize, i tu pojavile prve inicijative, francusko-njemačke, za usklađivanjem radnog zakonotvorstva.

Europa se ne bavi socijalom politikom ni socijalnom sigurnošću, pa ima tek pokoju socijalnu normu, kao onu o 4-tjednom godišnjem odmoru, o obvezatnom 11-satnom odmoru, ili o minimalnom porodiljskom dopustu. Osobito se ne bavi poreznom politikom, čitavom poreznom politikom, osim dijela poreza na dodanu vrijednost. Ali i tu kriza donosi svoje, pa su se pojavili prvi prijedlozi o usklađivanju poreznih politika, posebice nakon grčke krize. I, na koncu, EU se, u državama koje nisu prihvatile euro, ne bavi izravno ni monetarnom politikom, premda je i tu kriza – i grčka kršenja pravila – ukazala na potrebu usklađivanja i dogovaranja.

Vidimo, dakle, kako izvan ovlasti EU ostaju mnoga i važna područja koja s razlogom izgledaju kao ekonomska, te gdje bismo očekivali da se EU njima

bavi. I veliko je pitanje hoće li Europa ikada imati zajedničku poreznu i socijalnu politiku, iako je svakome jasno da se upravo na tim područjima lomi ona početna ambicija europskih ekonomskih integracija, a to je da se stvore uvjeti za jednaku konkurenciju svih na jedinstvenom tržištu. U tome EU nije mnogo napredovala, premda je bjelodano da je konkurentnija od drugih ona država koja ima niže poreze i slabiju socijalnu zaštitu.

10. TREBA LI EUROPA USELJENIČKU POLITIKU I KAKVU?

Hrvatska će, po sadašnjem trendu, do petnaestak godina imati tek nešto više od 3 milijuna stanovnika. Europi će do sredine ovoga stoljeća nedostajati oko 50 milijuna radnika, ako želi zadržati onu razinu razvoja koju ima sada. Prema tome, treba se zapitati, odakle i gdje naći tih 50 milijuna radnih ljudi koji trebaju Europi. I je li to jedina europska perspektiva? I treba li i Europa postupiti egoistički, kao velike useljeničke zemlje, navlastito SAD, koje politikom *Green Card* privlače obrazovane i sposobne mlade ljude pa, priznao to netko ili ne, pljačkaju siromašne zemlje oduzimajući im bez ikakve naknade najsposobnije kadrove, za školovanje kojih nisu ništa dale. To je danas velika nepravda i potrebno je, na međunarodnoj razini, naći načina da se nadoknade barem troškovi školovanja, ako ne i ekonomskog i demografskog, pa i kulturnog i ekološkog gubitka i, općenito, da se obeštete siromašne zemlje, te da se ulažu kompenzacijska sredstva u razvoj zemalja podrijetla iseljenika.

11. KAKVU ENERGETSKU POLITIKU TREBA DA VODI EU?

Sjećamo se da je današnja EU započela 1951. kao zajednice za “ugljen i čelik”, a da je već 1957. osnovana i druga energetska zajednica, ona za civilno korištenje atomske energije. Mogao bi se na osnovi toga steći krivi dojam, da se EU od svojih početaka bavila energetske problemima. Nije bilo tako. Cilj europske zajednice za ugljen i čelik bio je neutralizirati moguću novu nje-mačku ratnu industriju, dok je zajednica *Euroatom* bila naprosto iluzija toga vremena (1957) da bi atomska energija mogla zamijeniti fosilne energente – ugljen, naftu i plin.

Nego, vratimo se pitanju i sjetimo se kako se prije pet zima Europa smrzavala kad su Rusi zatvorili plinske slavine prema Ukrajini, a Ukrajina zatim prema Europi. I tako je energetika postala jednom od EU-tema. Jer, sigurnost opskrbe energentima, od vremena “ugljena i čelika” i iluzija glede atomske energije, uopće nije bila jedna od europskih *politika*. Mora li to postati zajednička politika, odnosno može li se Unija tim pitanjem baviti bolje i efikasnije od država? Ne samo da treba, nego ona to već i postaje, iako su se države članice u prvi mah pokušavala snalaziti svaka za sebe... pa su svi odlazili, skrivajući se jedni od drugih, dodvoravati se gospodarima Kremolja, ne bi li postigli za sebe trajniju sigurnost opskrbe fosilnim energentima.

Nakon toga se, prije tri godine, uvidjelo da i tu treba odluku donijeti na osnovi načela *subsidiarnosti*. Postalo je jasno da EU mora usklađivati nacionalne energetske potrebe i potpomagati nove izvore, posebno obnovljive energije. Tako se rodila europska energetska politika. EU je odlučila do 2020. smanjiti potrošnju energenata za 20%, smanjiti isto tako ispuštanja tzv. sta-

kleničkih plinova za 20%, te povećati proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na 20% ukupne potrošnje. Osim toga, EU je odlučila diverzificirati dobavna područja, kako bi smanjila svoju preveliku ovisnost, navlastito od ruskog plina.

12. HOĆE LI EUROPA SUTRA BITI SMETLIŠTE ILI OČUVANI OKOLIŠ?

U Europi je danas briga i politika čuvanja i promicanja okoliša bolja i snažnija nego na bilo kojem drugom kontinentu, jer je EU unatrag dva desetljeća – opet od onog prekretnog Maastrichtskog ugovora (1992) – razvila snažnu politiku zaštite okoliša. Zanimljivo da ta “okolišna” politika, u prvi mah nije nastala baš od neke posebne brige za okoliš, nego iz prigovora onih ekonomskih sudionika koji su u proizvodnim i uslužnim djelatnostima šttili okoliš više od drugih. Oni su se naime našli u situaciji nejednake konkurencije te su, pozivajući se upravo na načelo jednakosti u tržišnom natjecanju, inzistirali da svi sudionici gospodarske utakmice poštuju okoliš, tj. da ne onečišćuju, već da filtriraju, pročišćavaju, uredno odlažu otpad...

Tako je nastala jedna od danas najsnažnijih politika EU, koja po načelu međunarajstajne solidarnosti štiti i promiče prirodni, kulturni i ljudski okoliš, prirodne vrste i bioraznolikost. EU na tim područjima nastupa zaista avangardno, kako *kod sebe doma* tako i u svijetu, što se očituje u EU-inicijativama za smanjenje štetnih ispuštanja u atmosferu, u mora i rijeke i, općenito, u europskim naporima i prijedlozima u borbi protiv klimatskih promjena.

13. HOĆE LI EUROPU UGUŠITI AMERIČKE SERIJE I JEFTINI KINESKI PROIZVODI?

Činjenica je da se upravo EU danas zalaže i bori u okviru Svjetske trgovinske organizacije za to da kultura i umjetničko stvaralaštvo – film, glazba, izdavaštvo, tradicionalni zanati, obrazovanje – što više zaštite i izuzmu iz logike tržišta. Ali, bez obzira na to, valja priznati da su i američke serije, uz španjolske i turske “sapunice” poplavile Europu, pa i Hrvatsku, isto kao i kineska roba svake vrste, pa i ona škodljiva za zdravlje, što dnevno ponova otkrivamo. Na tom području u Europi se sve više čuju zahtjevi za zaštitom i građani prosvjeduju što EU ne štiti više radna mjesta u državama članicama. Javljaju se isto tako i zahtjevi i prijedlozi da se svijet organizira u više cjelina, s približno sličnim proizvodnim cijenama, kako ne bi robe i usluge onih zemalja u kojima je rad slabo plaćen, a socijalna prava skromna, uništavale radna mjesta u državama koje više poštuju i radnika i njegova prava.

Osim toga, valja ovdje podsjetiti da je u EU veoma snažno razvijena zaštita izvornih proizvoda kao i proizvoda s pojedinih područja. Tako u Hrvatskoj već danas treba prikupljati dokumentaciju potrebnu za postizanje takve zaštite za sve izvorne i vrsne hrvatske proizvode.

**BRITANSKIH
“50 RAZLOGA
ZAŠTO VOLJETI
EUROPU”**

1. MIR I STABILNOST

EU je svojim državama članicama, EU15, stvarno, tijekom više od pet desetljeća osigurala mir i stabilnost. Ali kad se iznosi ta činjenica, mnogi se građanin srednje, istočne i jugoistočne Europe osjeća isključenim, jer su okupacija, nasilje i totalitarni režim tijekom tih istih desetljeća bili teška stvarnost njihovih zemalja, a Hrvatska i Bosna i Hercegovina još i poprište istrebljivačkog, osvajačkog rata.

Stanje "trajnoga europskog mira i stabilnosti" odlikuje prije svega odnose Njemačke i Francuske, koje su prije toga razdoblja ratovale tri puta u 70 godina. Osim tih dvaju velikih europskih naroda i sukoba između njihovih imperijalnih ambicija, mir nije vladao drugdje u Europi. Stoga je ovo postignuće europskih integracija značajna činjenica, iako ograničena samo na zapadni dio kontinenta.

I konačno, ne smijemo zaboraviti da je Europa uspjela privesti demokraciji "svoje" diktature, u Španjolskoj, Portugalu i Grčkoj, ali nije bitno pridoinijela rušenju *Berlinskog zida* i padu komunističkih sustava. Mnogi građanin tranzicijskih zemalja – a to sam i sâm ustanovio, navlastito u baltičkim zemljama, u Poljskoj i u Češkoj – vjeruje da su u tome smjeru mnogo više od Europe učinile Sjedinjene Države Amerike.

2. DEMOKRACIJA EUROPSKIH INSTITUCIJA

Iako se, kako smo već naglasili, demokracija može najpotpunije prakticirati na svim razinama (lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj) jedino u nacionalnim državama, ipak europske institucije imaju sve više elemenata stvarne demokracije. To, naravno, nije slučaj s *Europskom komisijom*, tim velikim birokratskim ustrojem, koji ima monopol predlaganja europskih zakona. Nije to slučaj ni s *Vijećem ministara*, premda njegovi članovi “proizlaze” iz nacionalnih parlamenata. Ali je to sve više slučaj s *Europskim parlamentom*, pa donekle i s *Parlamentarnom skupštinom Vijeća Europe*.

Tome još valja dodati da i neke druge institucije EU pridonose demokratskom karakteru te integracije. To je *Sud pravde Europske unije*, to je *Europski posrednik (ombudsman)*, koji posreduje između građana EU i institucija, ali to su i savjetodavni odbori EU: *ekonomski i socijalni*, kao i *Odbor regija*.

Ukratko, premda EU nije ni država, ni federacija, ni konfederacija, nego naročita (*sui generis*) udruga nezavisnih država, demokratski karakter njezinih institucija u proteklih je 50 godina stalno rastao. No, ne treba imati iluzija da će se demokracija “preseliti” iz država članica u Uniju, jer to nije ni moguće, a niti je to cilj država članica.

3. VEĆI STVARNI SUVERENITET DRŽAVA ČLANICA

Zanimljivo je da se baš u Velikoj Britaniji, bivšoj kolonijalnoj sili i zemlji s još uvijek snažnim kompleksom vlastite važnosti za sudbinu svijeta, opaža kako

težina i značenje “demokratskog bloka od 27 država” europskog kontinenta na svjetskoj sceni pridonosi stvarnom suverenitetu država članica. Činjenica je da EU danas nastupa na mnogo područja u svijetu kao jedinstvena cjelina, što se konkretno pokazuje osobito u paritetnoj Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, iako ne baš tako i u međunarodnim financijskim institucijama, poput *MMF-a* i *Svjetske banke* – koje su zapravo dionička društva –, gdje odlučujuću riječ imaju najveći dioničari, među kojima i velike europske države.

Nesumnjivo je da je Europa na određeni način povećala suverenitet svojih zemalja članica. Upitate li Poljake, kako smo to nedavno učinili u Zagrebu, odnosno Irce, koji su bili britanska kolonija do 1923., oni će vam reći da je njihov suverenitet, posebno u odnosu na Veliku Britaniju, danas nesumnjiv i afirmiran. I Hrvatska se treba upitati, ne će li isto tako porasti njezin suverenitet u odnosu na sve zavojevače i okupatore tijekom posljednjih stoljeća.

4. LJUDSKA PRAVA

Europa je danas *par excellence* mjesto stvarnih i ostvarenih ljudskih prava, pa je moguće ustvrditi da su europski građani danas privilegirani građani, koji žive u privilegirano vrijeme, na privilegiranom kontinentu. Nigdje u svijetu nema tako djelotvorne međunarodne, tj. nadnacionalne, sudske zaštite ljudskih prava kao u okviru *Vijeća Europe* – to je ona prva, politička europska integracija – i, konkretno, *Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava* i *Europskog suda ljudskih prava* u Strasbourgu.

Osim toga, upravo zahvaljujući djelatnosti *Vijeća Europe*, na europskom je kontinentu posvuda ukinuta smrtna kazna, zabranjeno i sankcionirano mučenje i neljudsko i ponižavajuće postupanje s osobama lišenima slobode itd, itd. *Europska socijalna povelja* omogućuje zaštitu i promicanje brojnih socijalnih i radnih prava. Danas Europa štiti kulturne i jezične različitosti, a to radi upravo Vijeće Europe, ta zaboravljena i u nas zanemarena europska integracija.

I, na koncu, u Europi se putuje bez putovnice, a vaši dokumenti vrijedit će svuda u EU27, ako hrvatski građani odluče pristupiti u EU.

5. EUROPA – POTICAJ ZA REFORME

Perspektive članstva u europskim integracijama danas su naj snažnija motivacija za reforme. Sjetimo se samo dugog, čak sramotno dugog čekanja Hrvatske da bude primljena u *Vijeće Europe*, koje je zapravo bilo nezaobilazno “predsoblje” *Europske unije*. I jedna i druga integracija iziskuju reforme i pripreme, koje sve idu u smjeru snaženja demokracije i pravne države. Pogledajmo još primjer Turske, kojoj je perspektiva članstva u EU osnovni *movens* za promjene i reforme. Ali, isto tako, perspektiva članstva u EU je danas za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, pa i za cijelu jugoistočnu Europu, osnovni poticaj za demokratske reforme. Te činjenice svjesni su svi međunarodni čimbenici, stoga se tom perspektivom služe kao sigurnom “mrkvom” u odnosima sa svim europskim državama koje su još izvan EU.

6. OGRANIČENI PRORAČUN I ADMINISTRACIJA EU

Postoje ideje i priče da je “Europa skupa”, da ima golemu birokraciju i da sve to silno mnogo stoji. Zato valja podsjetiti na neke slabo poznate činjenice. Proračun EU iznosi posljednjih godina oko 140 milijarda eura, što predstavlja samo nešto više od 1% društvenog *brutto* proizvoda zemalja članica. Postoji čvrst dogovor u EU da proračun smije rasti više do 1,24% DBP. Od tih 140 milijarda eura godišnjeg proračuna, više od 80% ide, kako smo već vidjeli, na unutarnju solidarnost, poljodjelstvo i ostale oblike solidarnosti, posebno za nerazvijena područja, a cijela europska birokracija, od oko 35 tisuća ljudi, stoji jedva 6% toga proračuna. Dakle, o tome valja imati jasne ideje. Kad nam dakle netko kaže da je Europa preskupa, znajmo da je to posve netočno. Pored toga, osim tih 80% plus 6% za vlastitu administraciju, EU daje oko 5% zemlja-
ma koje su siromašnije, posebno u Africi, kao izraz solidarnosti prema svijetu. U tom pogledu Europa čini više od svih drugih zemalja i velikih darovatelja.

Sve do sadašnje krize Europa je ostvarivala stalan gospodarski napredak svih zemalja članica, a danas se polako oporavlja i ponovo vraća na put rasta i oporavka.

7. EUROPA – KONTINENT BEZ PUTOVNICE

Kako smo već vidjeli, najveći dio EU već štiti i nadzire samo svoje vanjske granice, prema državama koje nisu članice Unije. To je rezultat *Schengenskog*

sporazuma, koji je na snazi od 1995., kao i “*Schengenskog prostora*”, u koji je početkom 2008. uključeno još osam novih država članica. Tako “schengenski režim” obuhvaća 22 države članice – sve osim Velike Britanije, Irske, Rumunjske, Bugarske i Cipra – te k tome još Island, Norvešku i Švicarsku, dakle ukupno 25 država s 400 milijuna stanovnika. EU-građani dakle mogu putovati od Portugala i Grčke do Švedske i Finske bez putovnice, a europska istočna granica se tako proteže na 4.200 km.

8. GOSPODARSKI NAPREDAK I STALAN RAST

Jedan od bitnih ciljeva EU jest postići što bolju ekonomsku i socijalnu ujednačenost i jedinstvo, koheziju. Zbog toga postoje već spomenuti fondovi unutarnje solidarnosti Unije: Strukturni fondovi – za poljoprivredu i ribarstvo, za regionalni razvoj, socijalni fond – i Kohezijski fond. Treba naglasiti da su se, zahvaljujući tim fondovima snažno razvile pojedine još do jučer siromašne države. To je posebno slučaj Irske i Finske, ali i Španjolske i Grčke. Finska je nakon II. svjetskog rata bila jedna od najsiromašnijih i najzaostalijih država u Europi, a danas je među prvima i u Europi i u svijetu.

Stalan rast bilježile su, sve do sadašnje krize, sve članice EU, uključujući i nove države članice koje su pristupile u EU 2004. i 2007. Do pada je došlo u vrijeme krize, u čitavoj EU, 2009. godine za – 4%, dok je već u 2010. DBP porastao za + 1,7%.

U mnogim državama kandidata strahovalo se da će ulazak u EU značiti nizažavanje i siromašenje, a dogodilo se upravo obratno, naravno sve do krize.

U mnogim zemljama, kao npr. u Poljskoj, posebno su seljaci bili nepovjerljivi i protivili su se pristupu u EU, ali danas su upravo oni najveći pobornici EU. Valja usto naglasiti i to da je pristup 10 novih država članica 2004. godine bio na korist i starih članica – iako su one te koje snose najveći teret solidarnosti prema novim članicama – i to time što se proširilo ukupno europsko jedinstveno tržište.

9. EUROPA BEZ GRANICA – ZA POTROŠAČE I ULAGAČE

Europska unija danas je po broju stanovnika – 500 milijuna ljudi – treće tržište u svijetu i prva svjetska izvozna sila. Od pojedinačnih zemalja druga svjetska zemlja izvoznica je Njemačka, odmah iza Kine. Na jedinstvenom tržištu EU ukinute su sve unutarnje carinske barijere, zabranjeni su monopoli i državne subvencije pojedinačnim tvrtkama, koje bi ih privilegirale u odnosu na druge unutar iste djelatnosti. S priključenjem Malte i Cipra te Slovenije i Estonije, 17 od 27 država članica, odnosno 331 milijun žitelja, ima zajednički novac – euro. Otvorenost jedinstvenog tržišta za zemlje članice pogodovala je konkurenciji i tehnološkom napretku, pa je došlo do ujednačenja cijena, pače do pojeftinjenja velikoga broja proizvoda i usluga. Tako su se cijene telekomunikacijskih usluga u razdoblju od 25 posljednjih godina smanjile za 80%.

Velik napor uložila je EU u zaštitu potrošača i njihova zdravlja. I kad su se pojavile nove opasnosti, kao "kravlje ludilo" i "ptičja ", pa "svinjska" gripa, EU je uvela veoma stroge mjere nadzora i zaštite, kao i posebno etiketiranje, tj. praćenje podrijetla prehrambenih proizvoda, njihovih dodataka i genetski izmijenjenih sastojaka.

Poradi što bolje zaštite građana potrošača, posebice u odnosu na uvozne proizvode, Unija je uvela *načelo opreza*, po kojem se od onoga tko želi plasirati neki novi proizvod na tržište EU, traži da najprije dokaže da taj nije štetan po zdravlje. Na taj je način EU praktički obrnula staro pravilo da je na onom tko za nešto optužuje da dokaže svoju optužbu, ili rečeno latinski – *actori incumbit probatio*.

Istom cilju zaštite zdravlja potrošača smjera i velik program registriranja, procjene, dozvola i ograničenja kemijskih proizvoda, zvan kraticom REACH, koji je stupio na snagu s početkom lipnja 2007.

10. EUROPA ZNANJA – UČEĆE DRUŠTVO

Unatrag jedanaest godina, od izvanrednog sastanka na vrhu (*summita*) šefova država i vlada u Lisabonu, u proljeće 2000., kojim je naglašena volja država članica da potiču inovacije i natjecateljsku sposobnost, rast i zaposlenost, EU na naročit način promiče i potiče program znanstvenih istraživanja, kao i različitih izuma i inovacija. Uz to, sada je u tijeku već 7. četverogodišnji program potpore znanstvenim istraživanjima. Europska je ambicija postati vodeća svjetska sila na području znanja i inovacija. Jedan od ciljeva EU jest da zemlja članice 2010. izdvajaju u prosjeku 3% društvenog brutto proizvoda za znanstvena istraživanja.

11. EUROPA – MODEL UPRAVLJANJA SVIJETOM

Europska „metoda zajednice“ (*méthode communautaire*), koja se sastoji u vrlo složenom načinu zajedničkog odlučivanja i usklađivanja, prvenstvo prava, zatim njezin socijalni model, kao i načelo subsidiarnosti – sve je to primjer svijetu kako je moguće zajednički, ne vladati, nego upravljati na područjima gdje je nužno usklađivati različite nacionalne interese, a na kojima se bolje i uspješnije djeluje zajedno.

Vrlo je vjerojatno da svijet nikada ne će ni nastojati niti postići neku jedinstvenu „svjetsku vladu“ ili vlast, ali je izvjesno da, pored postojeće teške i spore *Organizacije ujedinjenih naroda*, svijet već sada treba određene institucije zajedničkoga upravljanja onim što valja nazvati univerzalnim, općim dobrom svih ljudi i svih naraštaja Tu pripadaju brojna prirodna bogatstva, posebice ona koja su najosjetljivija na poguban ili negativan ljudski utjecaj. Već je danas jasna potreba za jednom svjetskom organizacijom za zaštitu i promicanje okoliša, navlastito vode, za borbu protiv klimatskih promjena, možda i za energetska politiku, kao i za pitanja svjetske demografije i migracija.

Europski model su-upravljanja i podjele ovlasti po načelu subsidiarnosti, koji je konkretno iskušan u ovom privilegiranom dijelu čovječanstva, može biti primjerom i uzorom te postati modelom za čitav svijet, jer na tom području, što bi rekli Latini, *Europa docet* – Europa poučava.

A da europske integracije i navlastito Europska unija, kao najorganiziraniji oblik tih integracija, mogu biti poželjan model za svijet, pokazuje i Gallupovo istraživanje iz 2007. za račun *Europskog savjeta za vanjske odnose*,

na osnovi odgovora 57.000 ispitanika iz 52 zemlje svijeta, u kojima je tada živjelo 1,2 milijarde, odnosno gotovo petina stanovništva Zemlje. Anketiranim osobama postavljeno je bilo pitanje, što misle koja zemlja ili koji dio svijeta bi trebao, ili ne bi smio, imati značajniji utjecaj u svijetu, da bi svijet bio bolji. Najviše glasova simpatije dobila je Europska unija (35%), zatim Indija (27%). Najviše glasova protivljenja, odnosno antipatije dobile su SAD (39%) i Iran (37%), te Kina i Rusija. Ipak, Ameriku vole na Kosovu, u Panami i na Filipinima, a Rusiju samo u Srbiji i dijelu Ukrajine.

O UDD-u

UDD - Udruga za demokratsko društvo (1995.) provela je brojne projekte na području demokratizacije društva, usredotočujući se u prvom redu na edukaciju i podizanje svijesti i razumijevanja demokracije i demokratskih procesa kod hrvatskih građana. Od osnivanja do danas, UDD se kontinuirano, u različitim formama, bavi različitim europskim temama i dilemama. Najvažniji projekti UDD-a:

- Debatni klub UDD-a Što je Hrvatska svijetu, a što svijet Hrvatskoj? (1996-99)
- medijski programi emitirani na radio postajama (Radio 101, Katolički radio, lokalne radio postaje, Hrvatski radio - Treća strana) i TV (OTV, HTV - Građanski sat)
- radionice za učenike i studente praćene tiskanjem i distribucijom popularnih knjižica (Mala škola demokracije, Izazovi vremena)
- ulični informativno-kabaretski program (Vijesti na cesti)
- sudjelovanje u radu Odbora za zaštitu Jadrana (2004/5)
- u partnerstvu s Ministarstvom za europske integracije i Centrom za europsku dokumentaciju i istraživanje – Robert Schuman (CEDI) provedba radionica za javnu upravu Europski standardi (2002/3/4/5)
- antikorupcijski projekt Prevencija sukoba interesa (2002/3)
- pokretanje antikorupcijskog edukativnog portala u projektu NE korupciji!
- edukativni projekt ŠTItl okoliš (2002/3/4/5/6/7)
- edukativni projekt Savjetovalište za za E-brojeve (2006/7)

- informativni projekti Premostiti informacijsku prazninu o europskim integracijama u RH (2007) i Izazovi europskih integracija (2008/9/10)
- antikorupcijski projekt Odgovornost za vode (2008)
- Prevencija korupcije u odgojno-obrazovnom sustavu (2008)
- edukativni projekt Protiv korupcije (2004/5/6/7/8/9/10/11)
- antikorupcijski projekt Korupcija najviše pogađa siromašne (2010)
- informativni projekt Mogućnosti i izazovi europskih integracija (2011)

Višegodišnji projekt "Protiv korupcije" prva je 2004. godine podržala Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj kroz Program europske inicijative za demokraciju i ljudska prava (European Instrument for Democracy and Human Rights).

Projekte "Premostiti informacijsku prazninu o europskim integracijama u RH" (2007) i "Mogućnosti i izazovi europskih integracija" (2011) financira Europska unija

UDDUDRUGA ZA DEMOKRATSKO DRUŠTVO

Ova publikacija izrađena je na recikliranom papiru.

Brošura je tiskana u okviru projekta "Mogućnosti i izazovi europskih integracija", koji UDD - Udruga za demokratsko društvo provodi u suradnji s Centrom za održivi razvoj (COR) i Centrom za europsku dokumentaciju i istraživanje - Robert Schuman (CEDI).

Projekt se provodi uz financijsku potporu Delegacije Europske unije u Republici Hrvatskoj kroz program 'IPA INFO 2009 – Civilno društvo EU Info'.

Projekt sufinanciraju Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stajalište Delegacije Europske unije u Zagrebu, Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske ili Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Ova publikacija izrađena je sredstvima Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključivo je odgovornost UDDO - udruge za demokratsko društvo i ni na koji način ne odražava gledišta Europske unije.